

Mô hình phát triển du lịch bền vững cho địa phương trong điều kiện hiện nay

Nguyễn Anh Dũng

Trường Cao đẳng KTCN Hà Nội

Tóm tắt: Phát triển bền vững là một trong những mục tiêu thiên niên kỷ của thế giới và cũng là mục tiêu hàng đầu cho phát triển của Việt Nam hiện nay. Việc tìm ra mô hình phát triển du lịch bền vững của một số địa phương trong và ngoài nước có thể mạnh, tiềm năng phát triển du lịch, phát hiện những mặt được và chưa được, đồng thời với sự phân tích tổng hợp những thành công của các mô hình, không những làm cơ sở khoa học cho công trình nghiên cứu mà còn giúp cho quá trình hoàn thiện các quy định, công tác quản lý ngành du lịch được tốt hơn.

Từ khóa: Phát triển du lịch bền vững, mô hình phát triển du lịch bền vững.

1. Du lịch bền vững

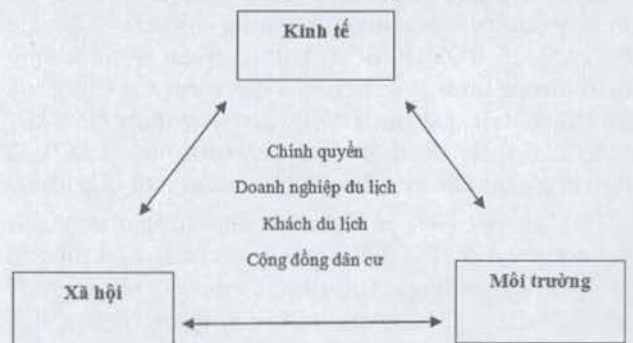
Du lịch được coi là ngành công nghiệp không khói lớn nhất trên phạm vi toàn thế giới, góp phần tích cực vào sự phát triển kinh tế của các quốc gia, bảo tồn giá trị văn hóa có tính toàn cầu cũng như có tác động đến mọi khía cạnh về tài nguyên và môi trường. Ảnh hưởng tích cực có, tiêu cực cũng không nhỏ. Nhằm giảm thiểu những tồn tại trong quá trình phát triển không bền vững của ngành du lịch, với những nguyên tắc của phát triển bền vững áp dụng cho ngành du lịch sẽ giúp không chỉ một quốc gia mà từng địa phương có những giải pháp cho địa bàn và lãnh thổ cho nhu cầu du lịch hiện tại mà còn tương lai. Kế thừa những khái niệm trên, học viện đưa ra khái niệm phát triển du lịch bền vững: “ Là sự phát triển du lịch đáp ứng được các nhu cầu hiện tại mà không làm tổn hại đến khả năng đáp ứng nhu cầu về du lịch của các thế hệ tương lai.” Trong quá trình phát triển phải đảm bảo được sự bền vững về kinh tế, bền vững về tài nguyên môi trường và bền vững về văn hóa xã hội. Bền vững về kinh tế, trong trường hợp này là sự phát triển ổn định lâu dài của du lịch, tạo ra nguồn thu đáng kể, góp phần tích cực vào sự tăng trưởng của kinh tế xã hội, đem lại lợi ích cho cộng đồng, đặc biệt người dân địa phương. Nếu không quan tâm tới lợi ích cộng đồng địa phương, thì sẽ không có lý do gì để họ bảo vệ những gì mà du khách muốn được hưởng lợi từ du lịch. Mức sống của người dân địa phương được cải thiện từ du lịch thì họ sẽ có lý do để bảo vệ nguồn thu nhập này bằng cách bảo vệ tài nguyên và môi trường, bảo vệ các giá trị văn hóa truyền thống để du khách tiếp tục tới. Chia sẻ lợi ích du lịch cũng là phương cách tích cực trong công cuộc xóa đói giảm nghèo, đem lại cơ hội nâng cao mức sống cho người dân địa phương góp phần tăng trưởng kinh tế cho những vùng còn khó khăn.

2. Mô hình phát triển du lịch bền vững

Có nhiều lý thuyết, mô hình mô tả nội dung của phát triển bền vững. Trong các mô hình trên có thể khác nhau về phương pháp tiếp cận nhưng đều thống nhất các quan niệm chung về phát triển bền vững.

Phạm Trung Lương (2002) giải pháp phát triển bền vững ở Việt Nam đã xác lập cơ sở khoa học và giải pháp bền vững dựa vào 3 yếu tố: Kinh tế, xã hội và môi trường:

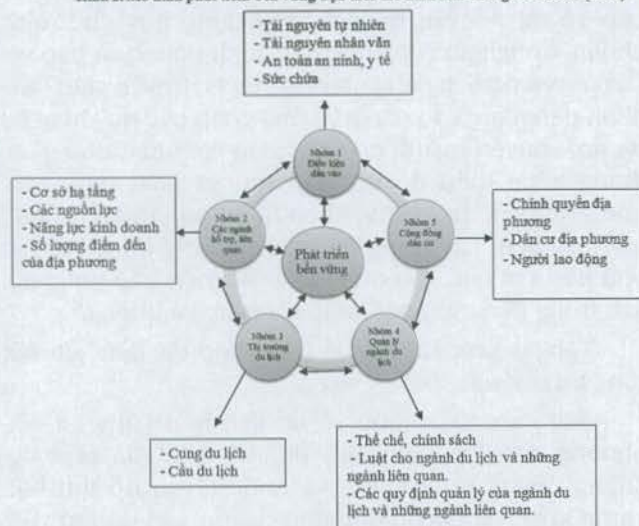
Hình 1. Mô hình phát triển du lịch bền vững của Jacobs và Sadler, 1990

Mô hình này được công bố rộng rãi trong các tài liệu trong và ngoài nước liên quan tới phát triển bền vững. Trong mô hình này không phân biệt trụ cột của tam giác bền vững, mỗi thời điểm phát triển có thể đồng thời thực hiện cả 3 trụ cột.

Trong các mô hình trên có thể khác nhau về phương pháp tiếp cận nhưng đều thống nhất các quan niệm chung về phát triển bền vững. Để phát triển bền vững ngành du lịch, thông qua những mô hình trên thấy sự ảnh hưởng qua lại tác động của nhiều thành tố, mỗi thành tố có những chức năng và tầm ảnh hưởng riêng, đều có những ảnh hưởng tích cực hay tiêu cực tới phát triển du lịch bền vững. Mô hình xem xét dưới các nhóm liên kết sau:

Hình 2. Mô hình phát triển bền vững dựa theo mô hình kim cương của Porter (2008)

Nhóm 1: Các điều kiện đầu vào

Nguồn tài nguyên tự nhiên: Những thuộc tính của tự nhiên như địa hình, địa mạo, khí hậu, thủy văn,...tạo nên sự hấp dẫn, độc đáo của điểm đến du lịch. Tài nguyên du lịch càng phong phú và đặc sắc thì sức hấp dẫn với du khách càng cao.

Tài nguyên du lịch nhân văn: Tài nguyên du lịch nhân văn do con người tạo ra và chịu sự tác động của thời gian, thiên nhiên, con người. Phát triển du lịch bền vững chính là việc khai thác phục vụ du lịch gắn liền với bảo tồn tôn tạo thường xuyên có khoa học và hiệu quả.

An toàn an ninh, y tế: Các hình thức gây nguy hiểm du khách, an toàn cho thực phẩm, cần thiết cho sức khỏe là yếu tố cần thiết cho phát triển du lịch.

Sức chứa: Đây là công cụ hữu hiệu để quản lý điểm du lịch, là một giá trị định lượng giới hạn khả thi của một điểm đến với tổng sức tải số du khách mà điểm đến có thể đáp ứng. Sức chứa phản ánh khả năng chịu đựng của môi trường tự nhiên, kinh tế và xã hội.

Nhóm 2: Các ngành hỗ trợ và liên quan

Cơ sở hạ tầng: Bao gồm những công trình, dịch vụ hỗ trợ các hoạt động cho phát triển du lịch bền vững, đảm bảo nền tảng cho không chỉ ngành du lịch mà các ngành nghề khác hoạt động có hiệu quả.

Các điều kiện về nguồn lực: Điều kiện về con người, lao động, tài chính,...phục vụ cho ngành du lịch từ trung ương tới địa phương, nhằm đáp ứng và đảm bảo cung cấp liên tục và dài hạn cho ngành du lịch.

Năng lực kinh doanh của doanh nghiệp: thể hiện qua sức sáng tạo, quản lý cũng như cạnh tranh trên thị trường nhằm thu hút khách du lịch, tạo nguồn thu cho địa phương ảnh hưởng tới phát triển du lịch bền vững tại địa phương.

Số lượng các điểm du lịch: Khả năng cung cấp những điểm du lịch chất lượng, có khả năng cạnh tranh không những cho một vùng hay một quốc gia

ảnh hưởng tới hoạt động sản xuất kinh doanh của các doanh nghiệp lữ hành, dẫn tới ảnh hưởng tới hiệu quả của ngành du lịch.

Nhóm 3: Thị trường du lịch

Nhu cầu du lịch: là số lượng hàng hoá và dịch vụ mà con người mua và tiêu dùng trong quá trình đi du lịch được giới hạn trong một phạm vi không gian và thời gian nhất định.

Cung du lịch: Tổng hợp toàn bộ các hàng hoá và dịch vụ cung ứng, vừa là khái niệm biểu hiện cung của từng lĩnh vực riêng biệt trong kinh doanh du lịch như cung ứng dịch vụ lưu trú, vận chuyển, chương trình du lịch...

Mối quan hệ giữa cung du lịch và cầu du lịch: Với phát triển du lịch bền vững, thông qua mối quan hệ này chúng ta có thể điều chỉnh trạng thái cân đối của chúng, điều chỉnh các công cụ quản lý nhằm quản lý hiệu quả nhất.

Nhóm 4: Khuôn khổ pháp lý

Các luật cho ngành du lịch và những ngành liên quan: hệ thống pháp luật được xây dựng trên những nền tảng định hướng của nhà nước, có ảnh hưởng tới tất cả các tổ chức và nhân dân.

Chính sách cho phát triển du lịch: Chính sách phát triển du lịch là những công cụ của nhà nước điều tiết hoạt động du lịch và hành vi của các hoạt động của chủ thể tham gia vào du lịch.

Nhóm 5: Cộng đồng dân cư

Chính quyền địa phương phát triển du lịch: Nơi có tài nguyên du lịch, chịu sự tác động trực tiếp của năng lực quản lý của chính quyền.

Người lao động: Lao động trực tiếp của ngành du lịch và những ngành khác tham gia gián tiếp trong hoạt động du lịch.

Cách sử dụng mô hình: Mô hình gồm 5 nhóm, chúng đều có những tác động tới phát triển du lịch bền vững và chúng có những tác động gián tiếp tới nhau, chúng lần lượt tạo ra những liên kết như hình vẽ.

Ưu điểm: Yếu tố cân bằng của các nhóm đối với phát triển du lịch bền vững rất quan trọng. Việc đánh giá, thực hiện và tìm ra một yếu tố quan trọng của một nhóm có thể thực hiện thông qua thảo luận và một số phương pháp phân tích. Xây dựng mô hình bền vững có thể giúp cho những nhà hoạch định chính sách, doanh nghiệp du lịch đưa ra những giải pháp phù hợp trong bối cảnh của họ.

Nhược điểm: Một số tiêu chí như về giáo dục, thông tin, đổi mới, phát triển nguồn nhân lực mà cơ quan quản lý cũng như doanh nghiệp cần sử dụng để đo lường, đánh giá sự thành công du lịch dẫn tới phát triển bền vững du lịch cần được xem xét đưa vào mô hình.

3. Các biện pháp phát triển du lịch bền vững của một địa phương

Để phát triển du lịch bền vững của một địa phương, cần có một số giải pháp nhằm phát huy thế mạnh của địa phương, giảm thiểu tác động hạn chế của du lịch tới kinh tế, xã hội và môi trường, có những biện pháp sau:

- Hoàn thiện chính sách phát triển du lịch bền vững

Địa phương có chính sách phát triển các ngành kinh tế trọng điểm một cách hợp lý, cũng như lựa chọn và xác định cơ cấu kinh tế phù hợp ở từng vùng lãnh thổ, có những biện pháp bảo vệ tài nguyên môi trường, tài nguyên du lịch một cách hợp lý. Một số chính sách đã kết hợp giữa các ngành, các cấp trong việc cùng nhau khai thác tài nguyên du lịch, đồng thời đảm bảo việc trùng tu và tôn tạo nhằm mục đích phát triển lâu dài đó là: Chính sách về thuế, Chính sách về vốn đầu tư, Chính sách thị trường, Chính sách về khoa học kỹ thuật và đào tạo giáo dục.

- Hoàn thiện công cụ phát triển bền vững của địa phương.

Các công cụ của phát triển du lịch bền vững bao gồm quy hoạch du lịch, sức chứa du lịch, đánh giá tác động môi trường,... Để phát triển du lịch thực sự trở thành ngành kinh tế mũi nhọn và phát triển bền vững, địa phương với các công cụ cho phát triển bền vững cần tập trung nguồn lực, khai thác tối ưu tiềm năng, thế mạnh của địa phương; bảo tồn và phát huy được những giá trị truyền thống; nâng cao chất lượng, hiệu quả và sức cạnh tranh, tạo động lực thúc đẩy phát triển kinh tế-xã hội.

Khuyến khích quy hoạch và đầu tư các loại hình của du lịch bền vững, du lịch sinh thái, du lịch văn hóa,...có lợi cho bảo vệ tài nguyên và yêu cầu của phát triển du lịch. Thông qua sức chứa du lịch, việc tạo cơ sở ban đầu giúp xây dựng các tiêu chí, chỉ số kỹ thuật cần thiết liên quan mỗi khi tiến hành quy hoạch, thiết kế các dự án du lịch. Khi những chỉ số trên được tính toán một cách kỹ lưỡng, các công năng của dự án và các cơ sở dịch vụ sẽ đảm bảo được phát huy tối đa; toàn bộ hệ thống cung cấp dịch vụ sẽ được vận hành đồng bộ, hợp lý, mang lại hiệu suất cao. Ngoài ra các công cụ hữu dụng như đánh giá tác động môi trường và quản lý môi trường, sản xuất sạch được các cơ quan quản lý địa phương, nhân sinh thái, kiểm toán môi trường,... cần có sự quan tâm đúng mức, có những chiến lược, có sự phối kết hợp của các ngành, các tổ chức, doanh nghiệp, cộng đồng địa phương trong việc quản lý tôn tạo và phát triển du lịch.

- Hoàn thiện về công tác tổ chức quản lý du lịch

Là giải pháp quan trọng góp phần thành công của phát triển du lịch bền vững tại địa phương. Việc cải cách hành chính, hoàn thiện và nâng cao hiệu quả của cơ quan quản lý du lịch tại địa phương theo hướng chuyên nghiệp, có sự phối kết hợp giữa các ngành liên

quan, phối kết hợp trong công tác khai thác, quản lý, bảo vệ tài nguyên du lịch, xây dựng quy chế, quy chuẩn, trong lĩnh vực khai thác, kinh doanh và bảo vệ tài nguyên du lịch cũng như việc tuyên truyền giáo dục nhân dân nâng cao dân trí. Lồng ghép các quy hoạch, dự án, chuyên ngành có liên quan với nhau như giao thông, phát triển đô thị, bảo tồn và phát triển văn hóa,...Tích cực ứng dụng khoa học trong quản lý phát triển du lịch, xây dựng đội ngũ quản lý có năng lực phù hợp với nhu cầu quản lý, phát triển bền vững du lịch trong tiến trình hội nhập khu vực và quốc tế.

- Tăng cường xúc tiến du lịch, hợp tác liên kết mở rộng thị trường

Nâng cao nhận thức về du lịch bền vững tại địa phương, tạo lập hình ảnh du lịch của địa phương không những trong nước và quốc tế, từ đó thu hút lượng khách du lịch cũng như nguồn vốn đầu tư vào du lịch. Công tác xúc tiến quảng bá hình ảnh, thực hiện các chương trình tuyên truyền công bố các sự kiện của địa phương trên phạm vi lãnh thổ và quốc tế, khuyến khích người dân sử dụng, mở rộng mô hình tiêu dùng mang sắc thái văn minh hòa thuận với thiên nhiên và môi trường.

Tăng cường trong công tác hợp tác trao đổi thông tin giữa các tổ chức quản lý địa phương, về thực hiện chiến lược chung của phát triển bền vững, về thị trường,... Trong mối liên kết vùng thì sản phẩm của loại hình du lịch bền vững như du lịch văn hóa, du lịch sinh thái, có vai trò đặc biệt, sự liên kết sản phẩm giúp cho sự đa dạng nhiều màu sắc của sản phẩm, tính đặc trưng của sản phẩm gia tăng. Đây là giải pháp quan trọng cho công cụ phát triển bền vững, điều chỉnh quy hoạch để phù hợp với thị trường hiện tại, kế hoạch dài hạn cho thị trường tương lai.

- Nâng cao nhận thức cộng đồng địa phương về phát triển du lịch bền vững.

Việc nâng cao nhận thức cộng đồng địa phương phát triển các loại hình du lịch bền vững được đánh giá cao, trong 10 nguyên tắc phát triển bền vững có tới 3 nguyên tắc nhắc tới. Do đó để phát triển du lịch bền vững thành công các bên, nhà quản lý, doanh nghiệp cung cấp sản phẩm du lịch, người dân sở tại, phải chia sẻ lợi ích, quyền lợi với cộng đồng địa phương, khuyến khích cộng đồng địa phương tham gia vào các hoạt động du lịch, cùng giải quyết các mâu thuẫn nảy sinh trong quá trình phát triển. Cùng với nhà quản lý du lịch, nhà kinh doanh du lịch và cộng đồng địa phương khai thác hợp lý tài nguyên, ngoài ra phải giữ gìn tôn tạo tài nguyên du lịch nhằm phát triển không ngừng cho hiện tại mà còn tương lai.

4. Kết luận

Du lịch bền vững là một phần quan trọng của phát triển bền vững của Liên Hợp Quốc và của Định hướng

Xem tiếp trang 7

biệt, cơ chế xin cho biến dạng còn nguy hiểm hơn thời bao cấp, vì nó tạo ra nạn tham nhũng, làm hủ bại không ít quan chức.

Có lẽ Việt Nam và Trung Quốc đều xây dựng chế độ công hữu, nên đều mắc phải căn bệnh “ác tính” khó trị, Trung Quốc gọi là bệnh tham nhũng, hủ bại, còn Việt Nam nhấn mạnh đến tham nhũng, lãng phí. Do đó, cần phải có những biện pháp mạnh mẽ và quyết liệt cải cách chế độ công hữu hiện nay để chữa trị “căn bệnh ung thư ác tính” để ổn định xã hội và phát triển đất nước./.

Tài liệu tham khảo

1. Lê Văn Sang — Lê Kim Sa, Biến động chính trị ở Bắc Phi — Trung Đông và những bài học cho Việt Nam, Hội thảo khoa học Đề tài khoa học cấp Nhà nước KX02.09/11-15 ngày 27/9/2013
2. Sở hữu trong nền kinh tế thị trường hiện đại nhìn từ góc độ lý luận và thực tiễn, Thông tin lý luận chính trị số 71(134) trang 28.
3. Lê Văn Sang, “Hai bờ bốn bên” trong phát triển kinh tế Trung Quốc, Hội thảo khoa học: 35 năm cải cách mở cửa ở Trung Quốc — Bài học kinh nghiệm cho Việt Nam, Viện nghiên cứu Trung Quốc ngày 27/9/2013
4. Xung quanh cuộc đấu tranh về hình thái ý thức ở Trung Quốc hiện nay, Tạp chí Minh Kính (Hong Kong) Số 9/2013. Trích từ TLTKĐB Số 2H1 TTX ngày 7/9/2013.
5. Hội thảo lý luận lần thứ chín giữa Đảng Cộng Sản Việt Nam và Đảng Cộng Sản Trung Quốc, Thông tin lý luận chính trị Số 71(134) tháng 8/2013, Trang 2.

Mô hình phát triển du lịch bền vững...

Tiếp theo trang 20

Chiến lược phát triển bền vững ở Việt Nam (Chương trình Nghị sự 21 của Bộ Kế hoạch và Đầu tư). Mục tiêu của phát triển bền vững mang tới sự hài hòa giữa kinh tế xã hội và môi trường nhưng không làm ảnh hưởng tới tương lai. Phát triển du lịch bền vững đòi hỏi sự tham dự của tất cả mọi người, từ người dân địa phương lẫn chính quyền sở tại, doanh nghiệp hoạt động trong lĩnh vực du lịch và ý thức của du khách tất cả làm việc đồng bộ với nhau. Xác định được tầm quan trọng của phát triển du lịch bền vững cơ quan quản lý nên có những chính sách, giải pháp hợp lý giúp bảo vệ môi trường tạo tiền đề cho sự phát triển du lịch, góp phần khẳng định vị thế của ngành du lịch trong phát triển kinh tế của cả nước, song song là sự góp phần của doanh nghiệp, cộng đồng dân cư, du khách sẽ mang lại sự thành công của du lịch không những cho hôm nay và cho cả mai sau./.

Tài liệu tham khảo

Vũ Tuấn Cảnh (2000) “Du lịch Việt Nam — Thực trạng và Chiến lược phát triển đến năm 2010”. Tạp chí du lịch các năm 2000.

Vũ Tuấn Cảnh và Phạm Trung Lương (2004) “Phát triển du lịch bền vững — Quan điểm chiến lược của phát triển du lịch Việt Nam” vào tháng 12 năm 2004 tại

hội nghị “Phát triển bền vững” Hà Nội.

Nguyễn Văn Đức (2013) “Tổ chức các hoạt động du lịch tại một số di tích lịch sử văn hóa quốc gia của Hà Nội theo hướng phát triển bền vững, 2013” Luận án Tiến sĩ kinh tế, Trường Đại học Kinh tế Quốc dân Hà Nội.

Đinh Trung Kiên (2004), “Một số vấn đề về du lịch Việt Nam”; Nxb Đại học Quốc gia Hà Nội.

G.Cazes, R.Lanquar Y.Raynouard (2000), “Quy hoạch du lịch”, NXB Đại học Quốc gia Hà Nội

Robert Lanquar (2002), Kinh tế du lịch, Nhà xuất bản thế giới, Hà Nội.

Donald E. Lundberg, M. Krishnamoorthy, ý Mink H. Stavenga. (1995) “Tourism economics” The Multiplier Effect of Tourist Spending.

Larry Dwyer, Peter Forsyth (2010) “Tourism Economics and Policy” University of Western Sedney, Australia.

John Ward Phil Higson and William Campbell (1994) “Leisure and Tourism”, Stanley Thorne Ltd.

S. Medlik (1991) “Managing Tourism”. Butterworth-Heinemann Ltd.

William Theobald (1994). Global Tourism- The next decade. Butterworth-Heinemann Ltd.